

## Bronnen en literatuur

### *Archieven*

De bronnenstudie is gebaseerd op documenten uit het Algemeen Rijksarchief, het Rijksarchief in Utrecht, de gemeentearchieven van Utrecht, Zeist en Amersfoort, de Stichting Historie Ziekenfondswezen te Zeist en het Oud Archief van ANOVA-Verzekeringen te Amersfoort.

Het Algemeen Rijksarchief:

- het archief van de (Koninklijke) Nederlandsche Maatschappij tot bevordering van de Geneeskunst, 1849-1949;

- het archief van de (Koninklijke) Maatschappij tot Bevordering van de Pharmacie, 1842-1960;

Het Rijksarchief in Utrecht:

- het archief van de Koninklijke Maatschappij tot bevordering van de Geneeskunst, Afdeling Utrecht, 1849-1959;

- het archief van het college van Curatoren van de Rijksuniversiteit Utrecht, 1815-1954(1958).

Het gemeentearchief Utrecht:

- het Stadsarchief van de Gemeente Utrecht.

Het gemeentearchief Amersfoort:

- het archief van het Departement van het Nut van 't Algemeen.

Het gemeentearchief Zeist:

- het archief van de Armencommissie, 1850-1936.

De archieven van de rechtsvoorgangers van ANOVA-Verzekeringen zijn gedeeltelijk geïnventariseerd.

De toegekende inventarisnummers zijn voorlopig. Het betreft de archieven van:

- de Vereeniging van Doktoren en Apothekers te Utrecht;

- de ziekenfondsen Voorzorg en Hulp bij Ziekte, Liduina, Ziekenzorg, het Zeister Ziekenfonds, Amersfoort en Omstreken en het Regionaal Ziekenfonds Midden-Nederland;

- de Stichting Utrechts Ziekenhuisverplegingsfonds;

- de Stichting Ziekenhuisverpleging Amersfoort;

- de Commissie van Toezicht op het Utrechtsche Ziekenfondswezen;

- de Stichting Samenwerkende Ziekenfondsen te Utrecht;

- de Permanente Commissie van Overleg van instellingen in de gezondheidszorg;

- de Stichting Samenwerkende Instellingen in de Gezondheidszorg;

- het Brilléglas;

- De Vereeniging van Utrechtsche Ziekenfondsen tot bevordering van Tandheelkundige Verzorging.

Aan de Stichting Historie Ziekenfondswezen te Zeist zijn de archieven van de rechtsvoorgangers van de koepelorganisatie Vereniging van Nederlandse Zorgverzekeraars overgedragen. Deze archieven zijn samengevoegd tot een collectie, zonder inventarisnummers. Dit betreft de Bond van Rooms-Katholieke Ziekenfondsen, de Stichting Autonome Ziekenfondsen, de Federatie van Vereenigde Maatschappij Ziekenfondsen, de Centrale Bond van Onderling Beheerde Ziekenfondsen, de Unie van Ziekenfondsen, de Organisatie van Algemene Ziekenfondsen, het Centraal Overleg van Ziekenfondsorganisaties en het Gemeenschappelijk Overleg van Ziekenfondsorganisaties.

### *Literatuur en periodieken*

1899-1939. *Gedenkboek ter gelegenheid van het 40-jarig bestaan van het Algemeen Ziekenfonds Almelo* (Almelo 1939).

*30 jaar Diocesane Instelling. Katholiek Ziekenfonds Liduina* (Utrecht 1961).

Abeele, E.L.J., *Twee en een halve eeuw ziekenfonds* (Den Haag 1960).

*Adres over het ontwerp van wet regelende de wettelijke verplichting van vaste werklieden om zich en hunne gezinnen te verzekeren tegen de geldelijke gevolgen van ziekte en bevalling, ingediend bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal door het Hoofdbestuur der Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst* (z.p. 1907).

Albeda, W., '4. Minder regering of een andere regering', in: H.M. de Jong en J.J.A. Thomassen, *Tussen overheid en samenleving* (Enschede 1992) 49-53.

Balthazar, P. e.a., *Gezondheid. 75 jaar nationaal verbond van socialistische mutualiteiten 1913-1988* (Gent 1988).

*Als de dag van Gisteren. Honderd jaar Utrecht, de Utrechtse en de sociale zorg* (z.p. 1990).

Berger, J.A., *De geschiedenis van het ziekenfondswezen in Nederland* (Vlissingen 1930).

- Berting, J., 'In het brede maatschappelijk midden; de veranderende positie van de middengroepen in de Nederlandse samenleving tussen 1850-1980', in: F.L. van Holthoorn, *De Nederlandse samenleving sinds 1815. Wording en samenhang* (Assen 1985) 119-137.
- Binneveld, J.M.W. en R.M. Dekker (red.), *Curing and Insuring. Essays on Illness in past Times: the Netherlands, Belgium, England and Italy, 16th-20th Centuries* (Rotterdam 1993).
- Bollerman, J.B.J. en J.N.J. Broenink, *Het begrafenisfonds "Let op uw Einde" 1847-1893* (Leiden 1983).
- Boogman, J.C. e.a., *Geschiedenis van het moderne Nederland: politieke, economische en sociale ontwikkelingen* (Houten 1988).
- Boomgaard, P., 'Stakingen, vakbondslidmaatschap en conjunctuur gedurende het interbellum in Nederland', in: J. van Herwaarden (red.), *Lof der historie. Opstellen over geschiedenis en maatschappij* (Rotterdam 1973) 338-373.
- Bos, G.J.M., *A&O in de 90-er jaren, een historische terugblik en toekomstfilosofie* (Amersfoort 1989).
- Bosmans, J. 'Het maatschappelijk-politieke leven in Nederland 1918-1940', in: J.C. Boogman e.a., *Geschiedenis van het moderne Nederland: politieke, economische en sociale ontwikkelingen* (Houten 1988) 562-608.
- Bosschaert, D., *De stad Utrecht als medisch ontwikkelingsgebied* (Rotterdam 1969).
- Bruggen, A.C. van, *De geldelijke positie van geneesheren in Nederland* (z.p. 1916).
- Brugmans, I.J., *De arbeidende klasse in Nederland in de 19e eeuw, 1813-1870* (Utrecht 1958).
- Brugmans, I.J., *Paardenkracht en Mensenmacht. Sociaal-Economische Geschiedenis van Nederland, 1795-1940* (Leiden 1983).
- Bruin, A.A. de, *Zorgen voor zekerheid. Een impressie van honderd jaar medische zorg en zorgverzekering tussen IJ en Marsdiep* (Zeist 1994).
- Burg, Ph.J. v.d., *Bij het tienjarig bestaan van de Ziekenfondsraad. 1 januari 1949 -1 januari 1959* (z.p. 1959).
- Cannegieter, D., *Honderdvijftig jaar Gezondheidswet* (Assen 1954).
- Centraal Bureau voor de Statistiek, *1899-1984. 85 jaren statistiek in tijdreeksen* ('s-Gravenhage 1984).
- Centraal Bureau voor de Statistiek, *De verzekering tegen de kosten van ziekenhuisverpleging in Nederland op 1 januari 1936* ('s-Gravenhage 1937).
- Centrale Bond van Onderling Beheerde Ziekenfondsen, *De toekomstige ontwikkeling van het ziekenfondswezen* (Utrecht 1957).
- Commissie Dekker, *Bereidheid tot Verandering. Rapport van de Commissie Structuur en Financiering Gezondheidszorg* ('s-Gravenhage 1987).
- Commissie Keuzen in de Zorg, *Kiezen en delen, achtergrondstudies* ('s-Gravenhage 1991).
- Commissie van Toezicht inzake het ziekenfondswezen, *Een halve eeuw overleg en samenwerking tussen apothekers, artsen en ziekenfondsen in het belang van de volksgezondheid en wel speciaal ten opzichte van het ziekenfondswezen in 's-Gravenhage en omstreken, 1927-1977* (z.p. z.j).
- Companje, K.P., 'De Schiedamse ziekenfondsen rond de eeuwwisseling', *Scyedam* 5 (1989) 157-176.
- Companje, K.P., *Ziekenzorg. Een Utrechts ziekenfonds en zijn eigen instellingen* (Zeist 1994).
- Cox, R., *The Development of the Dutch Welfare State. From Workers' Insurance to Universal Entitlement* (Pittsburgh 1993).
- Daalder, H., 'Politieke Instellingen en Politieke Partijen', in: F.L. van Holthoorn, *De Nederlandse samenleving sinds 1815. Wording en Samenhang* (Assen 1985) 305-339.
- Dekker, E., E. Elsinga e.a., *Mensen en machten. Gezondheidszorg in de jaren 90* (Houten 1990).
- Denters, S.A.H. en N.P. de Mol, '11. De doelmatigheid van het maatschappelijk middenveld. Een politiek-economische beschouwing' in: H.M. de Jong en J.J.A. Thomassen, *Tussen overheid en samenleving* (Enschede 1992) 149-180.
- Derksen, W., Th. G. Drupsteen en W.J. Witteveen (red.), *Terugtrek van de regelgevers: meer regels, minder sturing?* (Zwolle 1989).
- Dolman, D., *Subsidies en gezondheidszorg. Een feitelijk onderzoek naar financieringsstructuren* (Leiden 1964).
- Doorn, J.A.A. van en C.J.M. Schuyt (red.), *De stagnerende verzorgingsstaat* (Meppel 1978).
- Duuren, F. van, *Het Zaanlandse en Amsterdamse stelsel. Kostenbeheersing in de jaren '30* (Doctoraalscriptie; Rotterdam 1993).
- Een halve eeuw lang. Jan van de Bunt op de bres voor de zieke medemens* (Amersfoort 1979).
- Eggink, C., *Het ziekenfondswezen in crisistijd* (z.p. z.j).
- Elink Schuurman, W.H.A., *Ziekteverzekering en werklidzenziekenfondsen in Nederland* ('s-Gravenhage 1917).

- Elsinga, E.E. (uitg.), *Mensen en machten. Gezondheidszorg in de jaren '90* (Houten 1990).
- Federatie van door verzekerden en medewerkers bestuurde ziekenfondsen, V.M.Z., *Nota structuur Ziektekostenverzekeringen* (z.p. 1968).
- Festen, H., 'De geschiedenis van het ontstaan van het Centraal Orgaan Ziekenhuistarieven', in: L.J. de Wolff (red.), *De prijs voor de gezondheid. Het Centraal Orgaan Ziekenhuistarieven 1965-1982* (Baarn 1984) 13-45.
- Festen, H., *125 jaar geneeskunst en maatschappij. Geschiedenis van de Koninklijke Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst* (Utrecht 1974).
- Festen, H. en N.A. van Gemert, *Van doktersfonds tot zorgverzekeraar 1914-1989. 75 jarige geschiedenis van Ziekenfonds Midden-Brabant tegen een landelijk decor A.A.A.-VGZ* ('s-Hertogenbosch 1990).
- Fortuyn, W.S.P., 'Staat en sociaal-economische politiek in de twintigste eeuw', in: F.L. van Holthoorn, *De Nederlandse samenleving sinds 1815. Wording en samenhang* (Assen 1985) 283-304.
- Gerwen, J.L.J.M. van en N.H.W. Verbeek, *Voorzorg & de Vruchten. Het verzekeringsconcern AMEV: zijn wortels en vertakkingen van 1847 tot 1995* (Amsterdam 1995).
- Godefroi, L.S., *Het ziekenfondswezen in Nederland. Ontwikkelingen en perspectieven* ('s-Gravenhage 1963).
- Goudsmit, J., *Anderhalve eeuw dokters aan de arts. Geschiedenis van de medische opleiding in Nederland* (Amsterdam 1978).
- Graaff, N. de, *Veertig jaar en volgende. Ontwikkelingen in en rond de Landelijke Huisartsen Vereniging* (Utrecht 1991).
- Grünwald, C.A., '3. De groei van de gezondheidszorg', in: J.A.M. Maarse en I.M. Mur-Veeman (red.), *Beleid en beheer in de gezondheidszorg* (Assen 1990) 28-51.
- Hamilton, G.J.A., P. Kasdorp e.a., *Zorgcontracten in de jaren negentig* (Zeist 1991).
- Hannesen, H.J. en A. Sliedrecht, 'Het COZ in de praktijk', in: L.J. de Wolff (red.), *De prijs voor de gezondheid. Het Centraal Orgaan Ziekenhuistarieven 1965-1982* (Baarn 1984) 279-305.
- Hart, P.D. t., *Utrecht en de cholera, 1832-1910* (Zutphen 1990).
- Hen, P.E. de, 'De industrie in Nederland', in: F.L. van Holthoorn, *De Nederlandse samenleving sinds 1815. Wording en samenhang* (Assen 1985) 3-18.
- Hendriks, J.P.M., 'De rol van de overheid', in: L.J. de Wolff (red.), *De prijs voor de gezondheid. Het Centraal Orgaan Ziekenhuistarieven 1965-1982* (Baarn 1984) 67-81.
- Herman, F.J., *Geschiedenis van het Ziekenfondswezen in Amersfoort* (z.p. z.j).
- Hermans, H.E.G.M., *Zorg en markt in historisch perspectief* (Deventer 1991).
- Hermans, H.E.G.M. en J. Spek, 'De actualiteit van de geschiedenis der ziekenfondsen', *Tijdschrift voor Sociale Gezondheidszorg*, 65 (1987) 104-110.
- Herwaarden, J. van, *Lof der historie. Opstellen over geschiedenis en maatschappij* (Rotterdam 1973).
- Het Ziekenfonds. Orgaan van de Landelijke Federatie ter Behartiging van het Ziekenfondswezen.*
- J.T Heyden.M. van der, *Het Ziekenhuis door de eeuwen heen. Over geld, macht en mensen* (Rotterdam 1994).
- Hoeven, E.W. van der, *ANOZ van A tot Z. Vijftig jaar landelijk ziekenfonds en eigenaardigheden* (Zeist 1996).
- Hoeven, H.C. van der, *Ziekenfondsen en de Duitse bezetting. De waarheid over het Ziekenfondsenbesluit 1941* ('s-Gravenhage 1989).
- Hoeven, H.C. van der en E.W. van der Hoeven, *Om welzijn of winst. 100 jaar Ziekenfondsen en Sociale Zekerheid* (Deventer 1993).
- Hofman, R.J. (hoofdred.), *Wetgeving Gezondheidszorg* (Deventer 1993).
- Holthoorn, F.L. van, 'Verzuiling in Nederland', in: F.L. van Holthoorn, *De Nederlandse samenleving sinds 1815. Wording en samenhang* (Assen 1985) 159-171.
- Holthoorn, F.L. van, *De Nederlandse samenleving sinds 1815. Wording en samenhang* (Assen 1985).
- Hoofdpijnen bedrijfsstrategie A&O-RZMN* (Utrecht 1992).
- Hoogenboom, L. en H.F.J. Keers, *Het Ziekenfondswezen* (Wassenaar 1948).
- Hoogendoorn, G., *Zeist. Een milieu-geografische studie* (Amsterdam 1978).
- Houwaart, E.S., *De hygiënist. Artsen, staat en volksgezondheid in Nederland 1840-1890* (Groningen 1991).
- Huysmans, F. (red.) e.a., *Gezondheidszorg in Nederland. Beschouwingen over arbeids- en bedrijfsgeneeskunde, financiering van de gezondheidszorg, sociale voorzieningen, intra- en extramurale gezondheidszorg, mediese opleiding, psychosomatiek en psychiatrie* (Nijmegen 1973).

- Idenburg, Ph., 'Een beleid voor het maatschappelijk middenveld' in: H.M. de Jong en J.J.A. Thomassen, *Tussen overheid en samenleving* (Enschede 1992) 57-73.
- Japenga, C.J. en H.F. van der Velden, 'Het geneeskundig beroep en de regionale differentiatie in organisatie en financiering van de gezondheidszorg in Nederland (1900-1941)', *Tijdschrift voor Sociale Geschiedenis* 18 (1992) 504-526.
- Jaspers, J.B., *Het medische circuit. Een sociologische studie van de ontwikkeling van het netwerk van afhankelijkheid tussen cliënten, artsen, centrale overheid, ziekenfondsen en ziekenhuizen in Nederland (1865-1980)* (Utrecht/Antwerpen 1985).
- Jong, H.M. de en J.J.A. Thomassen, *Tussen overheid en samenleving* (Enschede 1992).
- Jong, N. de, 'Ontwikkelingen in het pakket en aanspraken verzekeren', in: J.W. van der Linden en J.L.M. van den Heuvel (red.), *Zorg verzekerd... Ontwikkelingen in de sociale ziektekostenverzekering vanaf 1965: aanspraken en bestuurlijke organisatie. Gedenkboek ter gelegenheid van de vrijwillig vervroegde uitbreiding van mr. R.J. Boerlaage* (Amstelveen 1989) 53-82.
- Jong, P. de, J.H. van der Made en J.G. A. van Mierlo, *Gezondheidszorg in de jaren negentig: op weg naar maatschappelijk ondernemerschap?* (Amsterdam 1993).
- Jonge, J.A. de, 'Het economische leven in Nederland 1895-1914', in: J.C. Boogman e.a., *Geschiedenis van het moderne Nederland. Politieke, economische en sociale ontwikkelingen* (Utrecht 1988) 245-276.
- Juffermans, P.C., *Overheidsbeleid en ziekenfondsen 1945-1977* (Amsterdam 1977).
- Juffermans, P.C., *Staat en gezondheidszorg in Nederland* (Nijmegen 1982).
- Kool, T., *Naar een gezondheidsmarkt? Mogelijkheden tot deregulering van geneeskundige verzorging* (Amsterdam 1995).
- Kortenhoeven, D., *100 jaar fysiotherapie. Ontwikkeling van het wettelijk en economisch kader van een paramedische beroepsgroep* (Arnhem 1989).
- Kunneman, H.L., *De ziektekostenverzekering* (Zeist 1951).
- Kupers, E., *De wettelijke regeling der Ziekenfondsen. Prae-advies van E. Kupers* (z.p. z.j.).
- Landelijke Federatie ter Behartiging van het Ziekenfondswezen, *De Ziekenfondsen. Hun Verleden, Heden en Toekomst* (Utrecht 1930).
- Leclercq, W.L., *Geschiedenis van het Algemeen Ziekenfonds voor Amsterdam, 1847 - 1 april 1947* (Amsterdam 1947).
- Leidraad voor het werk in de Commissies van Toezicht* (Utrecht z.j.).
- Lieburg, M.J. van, 'De tweede geneeskundige stand (1818-1865). Een bijdrage tot de geschiedenis van het medisch beroep in Nederland', *Tijdschrift voor Geschiedenis* 96 (1983) 433-453.
- Loo, L.F. van, *"Den arme gegeven...". Een beschrijving van armoede, armenzorg en sociale zekerheid in Nederland, 1784-1965* (tweede druk; Meppel 1987).
- Loo, L.F. van, *Arm in Nederland 1815-1990* (Meppel 1992).
- Maarse, J.A.M., '4. Overheid en volksgezondheid', in: J.A.M. Maarse en I.M. Mur-Veeman (red.), *Beleid en beheer in de gezondheidszorg. Problemen, structuren en effecten* (Assen 1990) 52-70.
- Maarse, J.A.M. en I.M. Mur-Veeman (red.), *Beleid en beheer in de gezondheidszorg. Problemen, structuren en effecten* (Assen 1990).
- Maatschappij tot Nut van het Algemeen, *De ziekenfondsen in Nederland* (z.p. 1895).
- Made, J.H. van der en L.M.C. Savelkoul, 'Particulier initiatief in de gezondheidszorg', in: J.G.A. van Mierlo en L.G. Gerrichhauzen, *Het particulier initiatief in de Nederlandse verzorgingsmaatschappij. Een bestuurskundige benadering* (Lochem 1988) 76-98.
- Mannoury, J., 'De ontwikkeling van het sociale zekerheidsstelsel', in: F.L. van Holthoorn, *De Nederlandse samenleving sinds 1815. Wording en samenhang* (Assen 1985) 187-202.
- Mierlo, J.G.A. van, '1. Particulier initiatief in bestuurs- en beleidswetenschappelijk perspectief: maatschappelijk ondernemerschap als moderniseringsstrategie?', in: P. de Jong, J.H. van der Made en J.G.A. van Mierlo, *Gezondheidszorg in de jaren negentig: op weg naar maatschappelijk ondernemerschap?* (Amsterdam 1993) 19-39.
- Mierlo, J.G.A. van, *Het particulier initiatief in de Nederlandse verzorgingsstaat* (Lochem/Gent 1988).
- Mierlo, J.G.A. van (red.), *Particulier initiatief in de gezondheidszorg* (Assen/Maastricht 1991).
- Ministerie van Sociale Zaken en Volksgezondheid, *Samenwerking van ziekenhuizen. Onderling en met ziekenfondsen* ('s-Gravenhage 1959).
- Mulder, R., *De gemeente Zeist. Een economische en sociaal-geografische studie* (Rotterdam 1943).
- Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde* (NTvG).

- Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst, *De ziekenfondsactie van de Nederlandsche maatschappij tot bevordering der geneeskunst. Uitgegeven door de Nederlandsche maatschappij tot bevordering der geneeskunst* (Haarlem 1918).
- Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst, *Rapport omtrent den toestand der ziekenfondsen in Nederland* (2 dln.; Amsterdam 1901-1907).
- Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Tandheelkunde. 1914-1989. *Een uitgave ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan van de NMT* (Nieuwegein 1989).
- Nijhof E., P. Schrage en M. Schurkenboom, *De Geesel van onze tijd. Een onderzoek naar werklozenbeleid en werkloosheidsbeleving in de jaren dertig te Utrecht* (Leiden 1983).
- Noordhoff, F.S., *Het N.V.V. en het ziekenfondswezen* (Amsterdam 1933).
- Noordhoff, F.S., *Inleiding over de beteekenis van de Ziekenfondswet. Uitgesproken ter algemeene vergadering van de Landelijke Federatie ter Behartiging van het Ziekenfondswezen, gehouden te Utrecht op 7 juli 1931. Met verslag van de gedachtenwisseling* (Utrecht 1931).
- Noort, O. van, *Het honorariumconflict van 1966 - 1967. Hoe huisartsen en ziekenfondsen het abonnementshonorarium betwistten* (Doctoraalscriptie EUR; Rotterdam 1993).
- Okma, G.H., *Studies on Dutch health politics, policies and law* (Dissertatie; Utrecht 1997).
- Oud, P.J., *Honderd jaren. Een eeuw van staatkundige vormgeving in Nederland. 1840-1940* (Assen 1971).
- Pas, D., 'Beknopt overzicht van de ambachts- en fabrieksnijverheid in Nederland over 1869', *Tijdschrift van de Nederlandsche Maatschappij tot Bevordering van de Nijverheid* 33 (1970) 299-345.
- Pruijssers, N. en J.W.J. Siebers, *Ziekenfondswet*, Editie Schuurman & Jordens (Zwolle 1980).
- Raad voor de Volksgezondheid & Zorggerelateerde dienstverlening, *Volksgezondheid met beleid. Verkenningen van een breukvlak* (Zoetermeer 1996).
- Rapport der Commissie tot onderzoek naar de mogelijkheid meer eenheid te brengen in het Ziekenfondswezen in ons land* (Zeist 1925).
- Rapport over de ziekenfondsen te Amsterdam. Uitgebracht door de Ziekenfondscommissie, ingesteld bij Besluit van 25 October 1897 door de Afdeling Amsterdam van de "NMG"* (Amsterdam 1900).
- Reorganisatiecommissie van de Landelijke Federatie, *Rapport* (Utrecht 1932).
- Rigter, R.B.M., *Met raad en daad. De geschiedenis van de Gezondheidsraad 1902-1985* (Rotterdam 1992).
- Rombach, K.A., *Honderd jaren Utrechtsche Geneeskundige Kring* (z.p. z.j.).
- Romein, J. en A., *De lage landen bij de zee. Een geschiedenis van het Nederlandse volk* (Amsterdam 1973).
- Romijn, W., *Welvaart en gezondheid* (Amsterdam 1955).
- Roscam Abbing, H. en F.F.N. Rutten, *Verleden en toekomst van het ziektekostenverzekeringsstelsel in Nederland. Een economisch-juridische studie* (Deventer 1985).
- Rutten, W.J.M.J., 'Mortaliteit en medicalisering. Een regionaal-differentiële analyse van de sterfte zonder geneeskundige behandeling in Nederland' in: *Holland* 17 (1985) 130-160.
- Sauër, H.C., *Geneeskundige verzorging van de minvermogene zieke in Nederland* (Amsterdam 1935).
- Schepers, R.M.J., 'Geneescheeren, medische armenzorg en ziekenfondsen in België in de negentiende eeuw', *Tijdschrift voor de Geschiedenis, de Geneeskunde, Natuurwetenschappen en techniek*, 14 (1991) 14-39.
- Schepers, R.M.J. en A.C. Nievaard, *Ziekte en zorg. Inleiding in de medische sociologie* (Leiden 1990).
- Schrijvers, A.J.P., *Een kathedraal van zorg, een inleiding over het functioneren van de zorgverlening* (Utrecht 1993).
- Schrijvers, A.J.P., *Regionalisatie en financiering van de Engelse, Zweedse en Nederlandse gezondheidszorg* (Lochum 1980).
- Schrijvers, A.J.P. en G.J.M. Boot, *Een halve eeuw gezondheidszorg* (Lochum 1983).
- Schut, F.T., *Competition in the Dutch health care sector* (Rotterdam 1995).
- Schuurmans Stekhoven, W., *Het Nieuwe Ziekenfondsrecht. Handboek voor de praktijk* (Deventer 1942).
- Schuurmans Stekhoven, W., 'Nieuwe lijnen voor een nieuwe ziekenfondswet', in: *Sociale Zekerheidsgids* 2 (1952).
- Sluyters, B., 'Gezondheidszorg', in: W.Th. G. Derksen, G. Drupsteen en W.J. Witteveen (red.), *Terugtrek van de regelgevers: meer regels, minder sturing?* (Zwolle 1989) 201-212.
- Smit, W.B., *Het vraagstuk der ziekenhuisverpleging voor de gemeenten* (Haarlem 1939).
- Stal, P.L., e.a., *Honderd jaar staatstoezicht op de volksgezondheid* (z.p. z.j.).

- Stichting van den Arbeid, *Rapport inzake de toekomstige organisatie van het ziekenfondswezen* (z.p. 1949).
- Struick, J.E.A.L., *Utrecht door de eeuwen heen* (Utrecht 1968).
- Studiecommissie ziekenfondsverzekering, *Rapport betreffende de werkgebieden der ziekenfondsen en de gevolgen van het werken van twee of meer fondsen in hetzelfde gebied* (Amsterdam 1958).
- Studiecommissie ziekenfondsverzekering, *Rapport van de subcommissie grondslagen ziekenfondsverzekering* (Amsterdam 1958).
- Studiecommissie ziekenfondsverzekering, *Rapporten betreffende de grondslagen der ziekenfondsverzekering en de werkgebieden der algemene ziekenfondsen* (Amsterdam 1959).
- Swaan, A. de, *Zorg en de Staat. Welzijn, onderwijs en gezondheidszorg in Europa en de Verenigde Staten in de nieuwe tijd* (Amsterdam 1989).
- Teeuwen, R.T.S.M., *Ontwikkeling Doelstelling Ziekenfondsen en hun Landelijke Organisaties* (Zeist 1993).
- Teeuwen, R.T.S.M. (red.), *Jaarboek HiZ 1995. Een greep in het saillante verleden van de ziekenfondsen* (Zeist 1996).
- Tien Jaren conflict. Wat eraan voorafging en wat er op volgde. Uitgave ter herdenking van het conflict dat op 1 mei 1925 uitbrak tussen de Maatschappij tot Bevordering van de Geneeskunst en de Coöp. 'De Volharding' U.A. te 's-Gravenhage, 1 mei 1935* (z.p. 1935).
- Tijn, T. van, 'Het sociale leven in Nederland 1844-1875', in: J.C. Boogman e.a., *Geschiedenis van het moderne Nederland. Politieke, economische en sociale ontwikkelingen* (Houten 1988) 193-227.
- Timmer, E.M.A., *Knechtsgilden en knechtsbossen in Nederland. Arbeidersverzekering in vroeger tijden* (Haarlem 1913).
- Tweede Kamer, *Modernisering zorgsector, weloverwogen verder* ('s-Gravenhage 1992).
- Valk, L. A. van der, *Van pauperzorg tot bestaanszekerheid. Een onderzoek naar de ontwikkeling van de armenzorg in Nederland tegen de achtergrond van de overgang naar de Algemene Bijstandswet, 1912-1965* (Amsterdam 1986).
- Valk, L.A. van der, *Mutual societies in the Netherlands and the state in the nineteenth century.* (Overdruk van een lezing van de Ninth British-Dutch conference on labour history; 1995)
- Valk, L.A. van der, 'Zieken- en begrafenisfondsen in de negentiende eeuw: traditie en vernieuwing', in: *NEHA-jaarboek voor economische, bedrijfs- en technische geschiedenis*, 59 (1996) 162-210.
- Vaste commissie voor VWS, *Verslag van een algemeen overleg van de vaste commissie voor VWS met minister Borst-Eilers over de brief van 11 juli 1996 inzake uitvoeringsorganen volksgezondheid en zorggerelateerde dienstverlening, 4 november 1996* ('s-Gravenhage 1996).
- Velden, H.F. van der, 'Het solidariteitsspel', in: Raad voor de Volksgezondheid en Zorggerelateerde dienstverlening, *Volksgezondheid met beleid. Verkenningen van een breukvlak* (Zoetermeer 1996) 15-39.
- Velden, H.F. van der, 'Collectivisering en solidariteit in de Nederlandse gezondheidszorg: een historisch perspectief', *Gezondheid* 1 (1993) 264-281.
- Velden, H.F. van der, *Financiële toegankelijkheid tot gezondheidszorg in Nederland, 1850-1941. Medische armenzorg, ziekenfondsen en de verenigingen voor ziekenhuisverpleging op nationaal en lokaal niveau (Schiedam, Roordahuizum en Amsterdam)* (Dissertatie; Rotterdam 1993).
- Veldkamp, G.M.J., *Herinneringen 1952-1967. Le carnaval des animaux politiques* ('s-Gravenhage 1993).
- Veldman, J., *Geschiedenis Ziekenfondswezen* (Typescript; z.p. 1946).
- Veltheer, W., *Heelkunde te Utrecht op het breukvlak van twee eeuwen. Een onderzoek naar de lotgevallen van de universitaire kliniek in de periode van 1890 tot 1910* (Zeist 1989).
- Verslag van de Commissaris, belast met het Toezicht op de ziekenfondsen over het tijdvak..., in: *Verslagen en mededelingen betreffende de volksgezondheid*, 1941-1948.
- Vijfvinkel, R., K.P. Companje, W.J. de Geus en M.M. Hegener, *'s Haags Werken en Werkers. 350 jaar Gemeentewerken, 1636-1986* ('s-Gravenhage 1986).
- Vos, G. de, *De rechtsvorm van de Algemene Ziekenfondsen* (Ijmuiden 1954).
- Vries, J. de, 'Het economisch leven in Nederland 1914-1918', in: J.C. Boogman e.a., *Geschiedenis van het moderne Nederland* (Houten 1988) 360-397.
- Vries, J. de, *De Nederlandse economie tijdens de 20ste eeuw* (Bussum 1983).
- Vries, Ph. de, *MC 1941-1945. Geschiedenis van het verzet der artsen in Nederland* (Haarlem 1949).
- Vries-Bruins, A.E.J. de, *Het Ziekenfondswezen in Nederland* (z.p. 1936).
- Waaiker, Th., *Democratisering van de ziekenfondsen een haalbare kaart?: poging tot een historisch maatschappelijke analyse van het ziekenfondswezen* (Doctoraalscriptie; Leiden 1980).

*Wat is het COTG?* ( Utrecht 1995).

Wolff, L.J. de (red.), *De Prijs voor de Gezondheid. Het Centraal Orgaan Ziekenhuistarieven 1965-1982* (Baarn 1984).

Woltjer, J.J., *Recent verleden. De geschiedenis van Nederland in de twintigste eeuw* (Amsterdam 1992).

Woude, A.M. van der, 'Bevolking en gezin in Nederland', in: F.L. van Holthoon, *De Nederlandse samenleving sinds 1815. Wording en Samenhang* (Assen 1985) 19–61.

Zeven, P.A., *Ziektekostenverzekering* (Amsterdam 1963).

'Ziekenfondsbesluit, Besluit van de Secretaris-Generaal van het departement van Sociale Zaken betreffende het ziekenfondswezen', in: *Verordeningenblad voor het bezette Nederlandse gebied*, 160 (1941).

Ziekenfondsorganisatie-commissie, *'Plan Heerlen' betreffende de reorganisatie van het Ziekenfondswezen in Nederland* (Heerlen 1949).

Ziekenfondsraad, *Rapport betreffende de ontwikkeling van de Nederlandse Ziekenfondsverzekering* (Amsterdam 1959).

Ziekenfondsraad, *Rapport Evaluatie Overeenkomstenstelsel Ziekenfondswet en Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten*, 673 (1995).

*Ziekenzorg. Maandblad voor de leden van de Algemeene Utrechtsche Vereeniging voor Genees-, Heel- en Verloskundige Hulp.*